

LUNDS UNIVERSITET

Teologiska fakulteten

Mänskliga rättigheter 201, vt. 2007

Handledare: Rouzbeh Parzi

Problemet Travellers för irländska staten - skapandet av etnicitet

Karin Zackari

Abstract: Travellers på Irland är ett resandefolk som håller fast vid sin kultur och grupp trots en politik som arbetat emot dem. De har länge, men inte alltid, betraktats som en grupp med egen identitet men inte som en särskild etnisk grupp. FN rekommenderar Irland att ge dem erkännande som etnisk minoritet. Varför irländska regeringen ännu inte gjort det har en historisk förklaring och olika politik har styrt behandling av Travellers under de senaste 50 åren som uppsatsen behandlar. Attityden till hur de ska bemötas har gått från assimilering till integrering, från att ha sett dem som en problemgrupp till att uppmärksamma dem som en diskriminerad grupp. Diskrimineringen och deras sociala roll behandlas under huvudrubrikerna *bostad, arbete, rasism* och *ursprung*. Var regeringens politik och Travellers eget organiserade arbete har lett till idag är att de är en minoritet att ta hänsyn till. Kanske har irländska staten varit med om att skapa en etnisk minoritet man inte velat ha.

1. Inledning	1
Syfte och Metod	1
Material	2
Etnicitetsfrågan	3
2. Problembilden	4
Bakgrund	4
2.1 Boende som identifikation	7
Bostadspolitikens bakgrund	7
Bostadens roll	8
Familjen McDonagh	9
Bostadspolitik idag	10
2.2 Arbete som identifikation	11
Sysselsättning	11
Behandling av fattigdomen	12
2.3 Rasism som identifikation	14
Vardagsspråk	14
Dokumenterade fall	14
Motstånd och organisering	16
2.4 Identifikation i sitt ursprung	18
3. Avslutning	20
Dagsläget	20
Rekommendationer från FN	23
Slutsats	26
Litteraturförteckning	29

1. Inledning

Med temat Travellers i Irland vill jag beskriva hur en grupps mänskliga rättigheter tillgodoses eller negligeras och på vilka grunder det sker. Travellers, som är ett slags resandefolk, använder jag som exempel på hur en samling människor definieras och identifierar sig som en grupp. Det är relevant att se på definitionen av dem utifrån de samhällliga konsekvenser det får. I idén om ett multikulturellt Europa är det självklart att det måste finnas grupper som gemensamt samverkar. Hur vi behandlas och hur vi arbetar med vår gruppidentifikation blir ett samspel mellan gruppen och staten och mellan gruppen och övriga samhället. Jag använder inte Travellers som exempel för att undersöka huruvida de uppfyller rekvisiten som etnisk minoritet eller ej. Jag kommer heller inte att skriva uttömmande om vad de själva anser sig vara eller inte. Det finns också meningsskiljaktigheter inom gruppen som komplicerar en slutsats om vilka de är. Samtidigt kommer jag ägna den här delen av etnicitetsskapandet en viss uppmärksamhet framförallt för att det återspeglas i var tonvikten av kritik och förslag till åtgärder läggs och vilka frågor statsmakten behandlar. Av irländska staten är de inte erkända som en etnisk grupp men Förenta Nationernas rekommendation är att de ska erkännas som en sådan minoritet.

Jag kommer genomgående skriva Travellers med versalt T trots att jag vet att det är inkorrekt att göra så i svenska språket. På engelska har det betydelse för att synliggöra att man erkänner dem som ett folk, jämförelsevis med 'Swedes writing in English'. Jag använder det engelska ordet 'traveller' istället för det svenska 'resande' eller 'resandefolk'. Det första för att det är otillräcklig information och det andra för att inte förväxlas med andra europeiska resandefolk. Eftersom ordet 'Traveller', som namn, återkommer i engelska meningar, som jag citerar eller hänvisar till, skriver jag det på samma sätt genom hela texten för att förtydliga att det är folket jag syftar på.

Syfte och Metod

Uppsatsen kommer handla om vilka grunder som irländska staten har definierat Travellers utifrån, hur synen på dem förändrats och till vilken situation det lett till i dagsläget.

Bostad, arbete, rasism är de områden som Travellers marginalisering, förmodad, förgången eller i förändring, har hamnat i fokus. Det är framförallt dessa tre områden jag valt att studera. De tjänar som identifikationspunkter i mitt arbete för att se skillnaden till övriga samhället. Mot slutet berör jag djupare den historiska kontext som relationen till dem har att förhålla sig till.

Arbete hör givetvis ihop med fattigdom. Andra indikatorer på fattigdom är bristande tillgång till sjuk- och hälsovård, utbildning och möjligheter att klara sig själv. Fattigdomen är i Travellers fall starkt kopplad till bostadssituationen som rymmer en konflikt ur en kollision mellan det bofasta Irland och det nomadiserande folket. Till bostaden kopplar jag familjesammansättning och till familjen det ursprung som folket har. Den historiska kontext man placerar Travellers i bidrar också till vilken status i samhället de har. Jag ägnar också rasism som indikator på marginaliseringen ett eget kapitel. Jag vill med

det kapitlet bredda kunskapen om att diskrimineringen till stor del underhålls av det offentliga och mediala samhället.

Varför jag koncentrerar uppsatsen till de senaste 50 åren är för att det är under den här tiden som irländska regeringen har börjat behandla Travellers som en fråga. Först som ett problem och senare som ett folk drabbat av problem mer än andra. Under den här tiden anser historiker att Irland genomgick så pass stora samhällsomvandlingar - förbättrad ekonomi, industrialisering, urbanisering, att de hade direkta konsekvenser och tvingade fram statliga lösningar för samhällsmedborgarna. Då måste regeringen också fastställa vilka som är dess medborgare och vilken status de medborgarna har.

Uppsatsen behandlar identifiering av en folkgrupp gentemot övriga samhället och hur dessa två grupperna förhåller sig till varandra. Jag har valt att exemplifiera med olika sociala situationer som indikatorer på skillnader mellan Travellers och bofasta irländare. Det är i de ämnesområden jag valt man också tydligt kan se vilken marginaliserad roll de har.

Material

Framförallt har jag försökt närma mig ämnet via avhandlingar. Till de har jag tillfogat vittnesmål, framförallt i citatform. En liten del är eget inhämtat material från möten med människor på Irland, annat är intervjuer som andra gjort och publicerat. Citaten används framförallt som förstärkande utsagor och hör samman med det område som diskuteras.

För orientering i de huvudsakliga problemområdena har jag använt mig av boken Travellers: Representations and Realities av Dr Michael Hayes som undervisar vid University of Limerick, som har en särskild institution för forskning om Irlands resandefolk. För att få en andra expertåsikt har jag vänt mig med en del av den information jag inhämtat till en antropolog, Sinead Ní Shuinéar. Hon har också skrivit tre studier jag använt mig av för att närma mig ämnet. Den ena, Solving Itinerancy, University of Limerick, för att se på förändringar i politik över de senaste 50 åren. I det materialet behandlas tre rapporter som jag kommer hänvisa till: Report of the Commission on Itinerancy (1963), Report of the Travelling People Review Body (1983) och Report of the Task Force on the Travelling Community (1995). Den andra uppsatsen, Irish Travellers: A Culture of Anti-Hierarchy, University of Limerick, använder jag som en källa till att förstå kulturella skillnader. För att förstå Ní Shuinéars sätt att arbeta, för att i förlängningen förstå de kulturella skillnaderna, har jag använt mig av hennes senaste publicerade text History as Dialogue: Anthropological Perspectives. I en diskussion om etnicitet har jag hämtat stöd i Thomas Hylland Eriksens Ethnicity and Nationalism: An Anthropological perspective. Utöver det har jag inhämtat material från statliga myndigheter, arbetsgrupper och rapporter gjorda av Travellers organisationer som utgår från statistik sammanställd av statliga myndigheter. Nämnas bör Irish Travellers Movement som har publicerat många informativa blad och har progressiva projekt de arbetar med.

Starkt bidragande har Michael McDonagh¹ och hans familj varit. De har givit intervjuer och välkomnat min nyfikenhet på ämnet.

Min egen erfarenhet av möten med Travellers har satt spår i vilket material jag har valt att använda. Det är material som i mångt och mycket ställer sig kritiskt till staten Irlands hantering av Travellers. Även material publicerat av statliga organ är undersökningar på de områden som de ställer krav på sig själva att ansvara för och förbättra. En brist i en objektiv bild är just det att jag inte tittat på frågan utifrån statens vilja och mål och inte heller fokuserat på det möjliga framgångsrika ur regeringens synpunkt.

När jag var färdig med materialinsamling valde jag att läsa utlåtanden från FN om saken. Det finns en FN:deklaration med tillhörande arbetsgrupp men ingen konvention om mänskliga rättigheter för etniska, religiösa och språkliga minoriteter. Den konvention som finns att rätta sig efter är konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (CERD) och artikel 27. i konventionen om ekonomiska och politiska rättigheter (CCPR). Irland ratificerade CERD 2000. 2005 gjorde kommittén ett besök och jag väljer att publicera deras utlåtande i slutet av uppsatsen för läsaren att reflektera över. Från mars 2006 finns den senaste statliga rapporten på arbetet med Travellersfrågan. Det är den fjärde fortsättningen på de rapporter som publicerats 1963, -83, och -95.

Etnicitetsfrågan

Det är etnicitet som i mångt och mycket kommer att behandlas i uppsatsen. Jag vill här klargöra hur jag använder mig av det begreppet för att göra min slutsats mer förståelig.

Av antropologer definieras de som särskild etnisk grupp på grundval av en diskussion om att det är en etniskt ganska renhållen grupp genom giftermål mellan och inom släkter som alltid varit Travellers. Giftermålet och statens syn på det kommer jag behandla vidare. I statligt offentliga dokument refereras det till dem som en subkulturell grupp. Av socialantropologer är definitionen som etnisk framförallt en kulturell fråga och grupper urskiljs i hur de ställer sig i kontrast till varandra.² Oavsett vilken slags grupp de definieras som har synen på Travellers alltid varit "de andra".

Samtidigt vill jag påföra den kommande diskussionen att det inte är intressant huruvida de, Travellers, är etniskt annorlunda eller inte. En ren etnicitet är inte bara svår att spåra men det är också så att försök som gjorts för att kartlägga befolkning på det sättet har fått långtgående negativa konsekvenser. I Europa har etnicitet och nationalitet som politiska frågor blivit starka igen. Sedan andra världskriget har etnicitet och nationalitet legat till grund för många konflikter. Det handlar inte endast handlat om

¹ Administrativ chef för Navan Travellers Workshop, county Meath. Har skrivit artiklar om Travellers rättigheter.

² T. Hylland Eriksen *Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives* (1993) s.4

nya nationsgränser men har infekterat frågor om migrantarbete och flyktingar med³. Det jag i den här uppsatsen är ute efter är etniska tillhörigheten som identifikation. På det sättet skiljer jag etnicitet från ras som snarare är klassificering än identifiering⁴.

2. Problembilden

Bakgrund

1952 gjordes en studie om Travellers, the Irish Folklore Commission's Questionnaire on Travellers, en enkätundersökning som visade vad gemene irländare visste och ansåg om dem.⁵ De som besvarade enkäten var endast bofasta irländare. Varför jag använder den som en del av beskrivningen är för att den, av de som sedan har studerat bilden av Travellers, ofta berörs och definitivt blivit omstridd. Bland annat har den kritiserats för att vara ensidig⁶ och därför bevisar hur fel man kan beskriva historien: vem som definierar vem och hur den definitionen ser ut, inifrån eller utifrån gruppen eller händelsen och det värdet man på grund av sin egen tillhörighet eller ståndpunkt tillskriver den.

Doktor Ní Shúinéar har också tagit upp enkäten som ett bevis på att den som står utanför inte heller kan förstå en historia som inte är nedtecknad. Man har i historisk forskning också utgått från att det finns en gemensam [objektiv] historia bland Travellers. Någon måste dock nedteckna den åt dem och det är vad The Folklore Commission åtog sig.

Bilden som tecknades av Irish Folklore Commission's Questionnaire i stora drag:

De var familjer som var nomader eller semi-nomader, som reste samma rutt, återkom till samma platser, två till tre gånger per år. De reste från tidig vår till sen höst, då fanns det arbete och de stannade på ett och samma ställe ungefär en vecka. Om vintern hyrde de hus eller bodde i övergivna lador. När husvagnar blev modernare bodde många året runt på vägen.⁷ De gifte sig inom familjen eller mellan familjer som redan tidigare var ingifta. Travellers hade inte lönearbeten utan försörjde sig på tillfälliga säsongrelaterade arbeten, handel och tiggeri. Travellers kallas ibland för "tinkers" eftersom många

3 *ibid*, s.2

4 *ibid*, s.5

5 M. Hayes, *Irish Travellers; Representations and Realities* (2006) s.109

6 *ibid*, s.31

7 Det är en generell bild för mitten av 1900-talet. Shirley Ward McDonagh, född 1983, växte upp i hyrt hus om vintern men reste i husvagn större delen av året.

sysslade med plåtslageri⁸. En del familjer var särskilt framstående när det gällde vissa hantverk eller handel med särskilda djur.⁹

Vetskapen om hur de levde kompletterades med en negativ stereotyp bild. Travellers ansågs av de som besvarade enkäten vara depraverade, oärliga, tjuvar, smutsiga, våldsamma och ha låg sexuell moral.¹⁰ Jag tänker inte här diskutera bevis för och emot sanningshalten i dessa påståenden. Mitt syfte är att visa hur en bild av dem har påverkat deras möjligheter att leva som likställda irländska medborgare. Liknande beskrivningar har vi i andra europeiska länder om Romer och i bilden av de svenska "tattarna" ingår också dessa negativa delar. Dessa drag ansågs för övrigt vara typiskt irländska i England under kolonialtiden¹¹.

Man kan dock alltid ha i åtanke att någon har något att vinna på rykten som är negativa om någon annan. Det är snarare maktförhållandena som skapar fördomarna än fördomarnas sanningshalt som skapar maktförhållandena. Det kan vara av en vilja till högre moral men när det gäller handel väcks ju förstås frågan varför människor fortsatte handla med Travellers man inte litade på? En Traveller återvände ofta till samma platser under en årscykel, och självklart till de platser där försäljning gått bra eller det funnits bra med arbetstillfällen. Att försämrå sin position verkar snarare som illvilliga rykten från konkurrenter. Det här kan ses som ett förstärkande av det jag skrivit tidigare om synen på dem som annorlunda, som "de andra", under rubriken *ethnicitet*.

Den ur styrpolitisk vinkel viktiga Report of the Commission on Itinerancy publicerades 1963. Det var den första systematiskt samlade informationen om irländska Travellers som sammanställdes.¹² I rapporten framstod de som själva [läs grupp] skyldiga till sitt utanförskap, med andra ord den lilla eller obefintliga kontakten som fanns med statliga institutioner.¹³ Det verkar som att den bilden av dem grundades på en historieskrivning av andra än Travellers dem själva. Rapporten som genomgående kallar dem "itinerants", vilket syftar på deras obundna livsstil,¹⁴ bestämmer att de inte kan klassas som en särskild etnisk grupp. Detta för att det inte kan fastställas att de är en homogen grupp och inte vem eller vilket

8 Av "tinsmith", Hayes, M. 2006, s.118-120

9 Getter, åsnor eller hästar, bleckslageri, skorstensotning, snickeri, reparationer för att nämna några.

10 Hayes, M. 2006, s.144

11 *ibid*, s.82

12 *ibid*, s.35

13 *ibid*, s.37-39

14 "Report of the Commission on Itinerancy 1963:12,13", S. Ní Shuinéar, *Solving Itinerancy*, (1998) s. 1.

internt organ som har kontroll över resten av gruppen.¹⁵ Mycket riktigt är etnicitet inte en rasfråga och Travellers är inte organiserade som en klan eller ett råd med styrande och underställda.

I den andra rapporten från 1983 som följer upp den 20 år tidigare, kallas de för 'travelling people' istället för 'itinerants' och identifieras som en särskild grupp, både av dem själva och Irlands övriga invånare. De har särskilda behov, till viss del andra värderingar och annat mer nomadiskt sätt att leva på.¹⁶

"when Travellers speak of Travelling, we mean something different from what country people usually understand by it... For Travellers, the physical fact of moving is just one aspect of a nomadic mind-set that permeates every aspect of our lives. Nomadism entails a way of looking at the world, a different way of perceiving things, a different attitude to accommodation, to work, and to life in general." Michael McDonagh¹⁷

I de tider då man kunde börja arbeta vid tidig ålder behandlades Travellers, av varandra, som vuxna vid 13 års ålder. Giftermål i 14 års åldern var vanligt bara två generationer bakåt i tiden.¹⁸

Man skulle då skaffa sig försörjning, något som i dagens Irland bör vara nästan omöjligt eftersom skolgången är obligatorisk upp till 16 års ålder. Eftersom Travellers fortsätter flytta på sig tar de inte traditionella lönearbeten och hur de försörjer sig kan således för den oinvidge verka mer eller mindre legalt. Travellers stannar inte i skola och får inte samma utbildning som övriga irländare och kan inte konkurrera om jobben på samma villkor. Därtill måste man ställa sig frågan om det finns plats i samhället för de som inte heller nödvändigtvis vill konkurrera om arbetstillfällen men snarare skapar dem själva. Jag återkommer till det i kapitlet *Arbete som identifikation*.

Travellers bostäder betraktas generellt av statliga utredningar som undermåliga och problematiska. Jag vill förtydliga att det är en syn på deras boende med ett perspektiv utifrån men kan samtidigt också vara en syn inifrån: det är till exempel enklare med renhållning om man har rinnande vatten, vilket många boplatser med enbart Travellers saknar. Rapporten från 1963 ger ett bra exempel på det här utifrånperspektivet. Rapporten konstaterar att barnadödligheten är lika hög bland de resande som bland de fattigaste bofasta i Dublin men ändå skriver författarna i rekommendationen som följer med rapporten att ett hus skulle ge de skydd som är adekvata för att sänka barnadödligheten.¹⁹

¹⁵ S. Ní Shuinear, *Irish Travellers: A Culture of Anti-Hierarchy* (2005), s. 1

¹⁶ "Report of the Travelling People Review Body, 1983:6" i Ní Shuinear, S. 1998, s.9.

¹⁷ M. McDonagh, 'Nomadism in Irish Travellers' Identity' i M. McCann, S. Ó Síocháin and J. Ruane (eds) *Irish Travellers: Culture and Ethnicity*. Queen's University, Belfast, 1994.

¹⁸ Intervju med Winnie McDonagh (född Collins), gift 14 år gammal med sin mors kusins son, Navan mars 2007.

¹⁹ "Report 1963:47, 51".i Ní Shuinear, S. 1998, s.6.

År 2006 gjordes den senaste nationella folkräkningen men de relevanta siffrorna för den här uppsatsen publiceras inte före juli i år. Noggrannare siffror om boende presenterar jag under rubriken *Bostadspolitiken idag* i det följande kapitlet.

2.1 Boende som identifikation

Bostadspolitikens bakgrund

Den irländska politiken sedan 60-talet²⁰ har byggts på en vedertagen uppfattning att försörjningsmöjligheterna försvann och därför behövde Travellers inte heller längre flytta på sig.²¹ De är alltså framförallt fattiga på grund av att ett för dem traditionellt självförsörjande inte kunnat fortgå på ett fruktsamt sätt då Irland urbaniserats mer. I och med att befolkningen lämnade landet för fabriksarbeten i stan, jordbruken effektiviserades och kontrollen över medborgarna, skolor och andra institutioner, ökade försvann en tidigare ganska självklar möjlighet att flytta på sig och ta ströjobb eller handla på marknadsplatser.²² Man har sedan vilat sig på siffror som att 90% av Travellers försörjs av socialbidrag. Eller att 73% är arbetslösa och två tredjedelar lämnar skolan vid 15 års ålder.²³ För att få dem etablerade i samhället, egentligen göra dem tillgängliga på arbetsmarknaden, har man starkt drivit bosättningspolitik. Till att börja med har man förbjudit tillfälliga campingplatser och erbjudit permanent husvagnsplatser i ett inhägnat område med tillgång till faciliteter som rent rinnande vatten och avloppssystem. Dessa kallas för "halting sites". Idén tycks vara att husbygge är ett naturligt steg från denna form av boende som kan verka utstötande och stigmatiserande. Ett tydligt exempel på det är St. Patricks Park i Navan som är omgärdat av en mur och har hinder uppsatta i infarten till området för att förhindra att större fordon än bilar ska kunna flyttas in- eller ut. Det syftar alltså på husvagnar för att de som bor där ska stanna men inte göra plats för fler i familjen. Billiga husbyggen med låg standard görs i bostadsområden uteslutande med Travellers²⁴ för att den slutliga assimilationen ska vara kvalifikationen att kunna bo i ett "blandat" område.

Assimilation var den ledande politiken fram till in på 1980-talet. Från 1965 hade man haft statliga organ utspridda i landet med anställda för att lära dem de rätta sederna och bruken för att passa in i irländska samhällets (enda form av) boende, arbete, utbildning. 1983 hade man tagit steget till att prata om att

20 Med Report 1963 som styrpolitiskt dokument

21 Ní Shuinear, S. 2005, s.4.

22 Hayes, M. 2006, s.43.

23 National Census 2002. <http://www.cso.ie/statistics>

24 "all-Travellers estates"

uppmärksamma behoven hos de som önskade fortsätta leva ett nomadliv.²⁵ Men vad gällde bostadspolitik hade man som mål att kunna erbjuda nygifta husvagnsboende förtur till hus för att minska risken att de skulle gå tillbaka till ett resande liv.²⁶ Man talade då om integration. 1995 kom nästa rapport från ett organ som nu kallades Task Force on the Travelling Community. I den pratade man inte om varken assimilation eller integration men valmöjlighet till boform inom acceptabla ramar. Den sista av de tre rapporterna uppmärksammar också att nomadism är en del av deras livsstil.²⁷

Med Travellers som nomader i åtanke går vi djupare in på bostadspolitiken

Bostadens roll

Jag har valt att referera till bostadssituationen genom hela uppsatsen. Med situation menar jag allt det som rör bostaden; politik, skatter, markrättigheter, nyttjanderätt, konflikter och så vidare. Bostaden har jag valt ut som en signifikant markör för den kulturella identifikationen. Hayes menar att nomadismen har tre viktiga överlappande beståndsdelar: sociala, kulturella och ekonomiska.²⁸ Tittar man på bostadssituationen kan man urskilja referensramar som klass och etnicitet eller i alla fall känsla av var i världen, ett särskilt landskap i Sverige, eller södra Indien, som man känner tillhörighet med. Det märkbara med bostaden för en Traveller skönjer man genom att bara titta på deras namn, på deras eget språk Cant (Gammon i vissa trakter) är ordet för resande Pavee. Antingen har de ingen bostad eller så bör den vara lika flyttbar som de själva är. När man tog sig runt på häst byggde man speciella tunnformade vagnar. Gick man till fots och liftade sig fram längs vägarna var tält bättre. Husvagnar, minibussar och husbilar har blivit de nutida markörerna. Så har också tidigare nämnda halting sites anpassats efter husvagnar, men ofta i stil med de man kan se på husvagnsparkeringar, mobila hem som är för stora att flytta med en liten bil. Att vara resande men inte resa är svårt att förklara sin identitet med. Istället lägger man mer i ordet än så. De som vill identifiera sig som Travellers ger det en vidare betydelse, det vill säga inte bara att resa men en mentalitet som är formad av resande. Man planerar inte långt i förväg och kan snabbt bryta upp. Man lever inte i en tillvaro som är särskilt materiellt beständig.

"I am a traveller. There is no such thing as a settled traveller, that's a contradiction. It's the way our minds are set. We have the same make-up as human beings but We are born with a traveller-mind. A traveller doesn't [necessarily] mean you travel around. It's really who you are." Nell McDonagh²⁹

25 National Council for Travelling People (tidigare Itinerant Settlement Committee), Ní Shuinéar, S. 1998, s.8

26 "Report 1983:45", i Ní Shuinéar, S. 1998, s.9

27 "Report of the Task Force on the Travelling Community, 1995:60", i Ní Shuinéar, S. 1998, s.18

28 Hayes, M. 2006, s.62

29 Intervju med Ellen McDonagh (född McDonagh), Navan, november 2006

Om de bofasta irländarna organiserar sina liv utifrån var de bor, en markbundenhet, organiserar Travellers sitt liv utifrån familjebanden. Att hålla samman stärker identiteten. Försörjning genom familjekontakter kan alltså ses som en faktor till nomadisering.³⁰

Husvagnarna parkerades, liksom tidigare vagnar och tält, på annans mark eller allmän mark som det i Irland inte finns någon som omfattas av någonting liknande allemansrätten. Det är otillåten parkering och otillåtet att övernatta utan tillstånd från markägaren. Det är nog för mycket att säga att konflikten mellan Irländare och Travellers ligger i nomadismen kontra det bofasta. Till nomadism kopplas dock idéer om människor som inkompatibla med samhället. En nomad är en smutsig luffare, en tiggare, en tjuv, en lössläppt som alltså är någon som måste fly från något. Det är idéer i Irland men också i Sverige om romer och tattare. En starkt dominerande föreställning om att vara på resande fot är enkelheten i det, Travellers nomadism kopplas ihop med lättsinne och i det ordet ligger betydelsen omoralisk och obunden. Som Hayes påpekar är det motsägelsefullt då nomadism möter extremt mycket diskriminering och fördomar. Det gör nomadisering på irländska vägar allt annat än lätt.³¹

Familjen McDonagh

Michael och Ellen McDonagh har bott i hus i 15 år. I mars 2007 var jag på deras yngsta dotter Maries bröllop. Det arrangerades väldigt traditionsenligt med mycket pengar satsade av brudens föräldrar och en överenskommelse dem och brudgummen emellan om giftermålet. Det var inte ett påtvingat (forced) giftermål men arrangerat. Marie fick i ganska allmänt ansedd lagom ålder, 19 (under 18 är det enligt lag förbjudet gifta sig), förfrågan om hon kunde tänka sig att gifta sig med någon som var si och så. Hon sa ja och under förlovningstiden träffades hon och hennes blivande man Thomas också född McDonagh hemma i hennes föräldrars hus tillsammans med andra familjemedlemmar. Eftersom Thomas var frånskild bodde han med sina föräldrar och de har ännu inte ett eget hem. Efter bröllopet flyttade de in i Maries äldsta systers hus. Systemen är frånskild och kunde ta Maries plats i föräldrahemmet.

Så är det också skillnad mellan pojkar och flickors sociala liv. Maries äldsta frånskilda syster kan omöjligt gifta om sig. Hon har en son på 9 år som traditionsenligt bär sin morfars namn, Michael. Maries man Thomas hade också varit gift och skilt sig men kan alltså gifta sig igen. Regler varierar förstås mellan olika familjer men för Marie har det aldrig varit okej att träffa pojkar och hon har aldrig haft en pojkvän. Hennes yngre bror, som också heter Michael som sin far, umgås egentligen bara med andra män men skulle han träffa en flicka utan att ta hem henne till familjen skulle det vara godkänt. Men då skulle hon mest troligast inte vara en Traveller utan en så kallad country girl, det epitets som Travellers

30 Hayes, M. 2006, s.63

31 Hayes, M. 2006, s.71

sätter på bofasta irländare. Ett giftermål med en “country girl” verkar mer otänkbart just för honom, men inte för andra pojkar jag träffat, baserat på vad hans föräldrar vill och hur framträdande de är i rättighets och jämlikhetsrörelsen för Travellers.

Bostadspolitik idag

Dessa siffror från 2004 för hur The Housing Act(1998) lett till förändrade boendeförhållanden för Travellers generellt presenteras på International Travellers Movements internethemsida³².

No. of families in:

Standard Local Authority Housing	2753
Group Housing	582
Sharing Housing	334
Permanent Halting Sites	743
Temporary Halting Sites	328
Sharing on Halting Sites	215
Transient Halting Sites	35
Private Houses assisted by Local Authority	376
Private Rented	486
On the Roadside	601

Ansvarig för siffrorna är Department of Environment, Heritage and Local Government. I sin årsrapport för 2006 deklarerar de en fortsatt utveckling i bosättningspolitiken för Travellers:

“Over 210 new and refurbished Traveller specific units of accommodation provided and over 70 additional Traveller families accommodated in standard local authority housing.”³³

Antal familjer som bodde på olagliga platser år 2004 räknades till totalt 601.

	On the Roadside	Private Land	Other Sites
With Emergency Services	68	120	56
Without Emergency Services	215	90	52

³² <http://www.itmtrav.com/accommodation.html>

³³ <http://www.itmtrav.com/accommodation.html>

Det är svårt att tolka siffrorna för att veta hur många människor det handlar om. En familj definierad av en Traveller är inte samma sak som den kärnfamilj vi känner. I hus och husvagnar delas familjen upp i mindre enheter som till mängd är anpassade till kärnfamiljen som är den mall efter vilken bostäder byggs. Hur många som räknas i en familjeenhet framgår dock inte.

2002 introducerades The Housing (Miscellaneous Provisions) Act som tillåter polisen att tvångsflytta familjer utan förvarning. Otillåten camping är numera reglerat straffrättsligt till skillnad från civilrättsligt som tidigare. Det innebär att camping kan straffas med omedelbart beslagtagande av husvagnen och bilen, € 3000 i böter, en månads fängelse och omhändertagande av barnen i familjen.³⁴ Lagen infördes när 1000 familjer bodde på det olovliga sättet men utan att det erbjöds alternativ till boende. ITM ser allvarligt på lagens implementering som ger polisen rätt utan särskilt tillstånd från domstol eller andra myndigheter. ITM drar slutsatsen att det inskränker de konstitutionella rättigheterna för Travellers och är diskriminerande i strid med the Equality Status Act.³⁵

När The Housing Act introducerades 1998 sade The Department of Environment, Heritage and Local Government att de bostäder som skulle erbjudas skulle vara 1) ”Traveller specific” och uppmärksamma behovet av 2) ”transient sites, for stays of short duration as distinct from sites for use as permanent homes”. Ett av de permanenta platserna är St. Patricks Halting site, byggd på en gammal soptipp, som nämns under rubriken *Bostadspolitikens bakgrund*.

2.2 Arbete som identifikation

Sysselsättning

Arbetet är en av de tydliga markörerna för ett utanförskap. Har man inte arbete, har man inte försörjning och hamnar också utanför ett socialt sammanhang utanför familjen.

Som nämndes i inledningen var arbetet förut en central del av att bli vuxen. Den generation av äldre som idag är illeterata är Travellers i högre grad än övriga irländare. Tillgången och rätten att gå i skola har kommit sent i politiken. Genom arbete istället för skola har man kunnat försörja sig vilket med dagens regler visserligen har blivit svårare men ändå låter sig göras i viss utsträckning. Med Travellers menar jag inte bara en lågt ställd social klass. Kulturen sträcker sig över olika ekonomiska förhållanden, en del har det bättre än andra, det är inte endast i pengafrågan som klasstillhörighet definieras.

För att se hur man som socialt underställd grupp kan klara sig tittar jag på hur självförsörjning ser ut. I kapitlet om fattigdom nämner jag ströjobb och handel på marknader. Ströjobb idag är sådana som återvinning av metaller och framförallt reservdelar till bilar, marknadshandel, utsmycka uppfarter. Upp-

34 ITM “A Briefing document on the use of the Housing (Miscellaneous Provisions) Act, 2002”, s.4

35 *ibid*, s.5

fartsutsmyckningen är en marknad som Travellers nästan har monopol på. Att kunna anpassa sig efter hur inkomstbringande en syssla är i jämförelse med en annan på grund av trender, marknadens förändring och dylikt är en begåvning som värdesätts högt i gruppen. Utan att för den skull tillskriva personen i fråga högre auktoritet.³⁶ Det vill jag jämföra med hur vi tenderar att värdera arbeten utifrån social status snarare än den förtjänst i pengar de ger. Som exempel anses oftast lärare vara ett finare yrke än rörmokare eller industriarbetare.³⁷

En dominerande åsikt om Travellers har varit att de skulle vara lättjefulla och arbetskygga.³⁸ Jag vill argumentera för att det endast är en åsikt som uttrycker en vilja till att ordna samhället hierarkiskt mellan olika människor och tolka arbete som en dygd mer än som en rättighet. Alltså har man förbisett att det svåra att komma in på arbetsmarknaden kan ha andra förklaringar än ovilja. I det här fallet inte bara diskriminering som vi vanligen hänvisar till. Ofta har man i sysselsättningsdiskussionerna förbisett skillnader såsom var man har arbetat, vilket inte sällan skett i hemmet³⁹, och hur, vilket sällan inneburit en arbetsplats åtta timmar om dagen, måndag till fredag. Det skilda synsättet bekräftas av Michael McDonagh, administrativ chef för Navan Travellers Workshop:

“Travellers must travel to earn their living, be it by scrap collection, hawking or recycling. [...] being free to fit your work into the often unpredictable demands of the extended family. What you actually work as is of very little importance; you look for opportunities and make the best out of them.”⁴⁰

Behandling av fattigdomen

Diskussionen om fattigdom handlar också om olika vanor och handlingsmönster. Det handlar om en snabb omsättning av ekonomiska tillgångar.⁴¹ Därför görs inget sparande och inget kapital finns att luta sig tillbaka mot eller överföra till sina barn.⁴² Ingen kan därför sägas födas rik men kanske inte heller fattig annat än i relation till de förutsättningar deras sociala status ger eller depraverar dem. Deras sociala status deklarerades tydligt i rapporten från the Commission on Itinerancy 1963: De skulle hjälpas av

36 Ní Shuinear, S. 2005, s.3

37 *ibid*, s.4

38 Hayes, M. 2006, s.190

39 “Living space and working space tend to be one and the same”, Pavee Point, “Recommendation to the Government to establish an independent Traveller Accommodation Agency,” (2004).

40 McDonagh, M. 1994, s.95.

41 Ní Shuinear, S. 2005 s.5

42 Dödsritualen innebär också förstörelse av den avlidnes saker. *ibid*, s.5.

humanitära skäl men också för att bofasta irländare skrämdes av deras sätt att leva. Några olika regler för att kontrollera dem föreslogs därför. Bland annat skulle det krävas licens, för avgränsade område, för att samla skräp.⁴³ De skulle vara skyldiga att anmäla sig oftare än vanliga irländare till lokala myndigheter under perioder av arbetslöshet och arbetslöshetsunderstöd. Vidare skulle Travellers inte kunna anförtros reda pengar utan istället få statliga ersättningar i form av kuponger som skulle bytas mot mat och kläder. Detta för att förebygga ett förmodat missbruk.⁴⁴ Igen en reaktion utifrån en syn på dem som mindre moraliska, mindre pålitliga och oförmögna veta sitt eget bästa. År 2006 är tongångarna inte särskilt annorlunda. Staten uttalar sig så här om indragna hembesök för socialtjänst och liknande:

“The problems posed as a result have been particularly noticeable in the Greater Dublin area, where other State agencies have also withdrawn from regular on-site contact with Travellers in a number of sites. In such circumstances there is a danger of fraud arising from non-disclosure of relevant information by claimants.”⁴⁵

Men nu utgår man, i slutgiltiga handlingsplanen, från att målet ska vara att Travellers ska behandlas på precis samma sätt som övriga medborgare och inte behöva känna större osäkerhet än andra i möte med sociala myndigheter.⁴⁶

En tydlig uppmärksamhet på diskriminering som grund för utanförskap märks också idag. The Employment Equality Act, som kom 1998, ger juridiskt skydd mot diskriminering där en av nio grunder för att åberopa den är att man tillhör Traveller-gemenskapen. År 2000 ratificerade Irland The Convention on Elimination of All Forms of Racial Discrimination (CERD) och införde på FN:s uppmaning en Equal Status Act senare samma år. The Equality Act antogs 2004.

43 “Report 1963:74” i Ní Shuinéar, S. 1998, s.4

44 “Report 1963:76” i Ní Shuinéar, S. 1998, s.4

45 Report of the High Level Group on Traveller Issues 2006, s.50

46 *ibid*, s.50

2.3 Rasism som identifikation

Vardagsspråk

Att tala om rasism gentemot Travellers är ett ganska nytt fenomen eftersom man generellt inte sett dem som en annan etnisk grupp.⁴⁷ Med detta inte sagt att rasistiska uttalanden och handlingar inte förekommit. De förekommer i högsta grad i vardagsspråkets generaliserande tendenser. Jag använder mig av tryckta media och berättelser till största del. I det här avsnittet har jag gjort den avvägningen för att det är just vardagssituationen och den bild som gemene man kan få av Travellers jag vill förmedla.

Skällsord som ännu används avslöjar nedvärderande åsikter. Knacker, ursprungligen från ett ord för hästkadaver, refererar enbart till Travellers eftersom hästhandel var en vanligt förekommande försörjning. Synonymt med ordet "knacker" har blivit: scumbags, feckers, pavvies (av ordet på cant för dem själva, pavee), scangers, flekkies, finnished, fit for nothing, wasted, killed, robber. Ordet knacker används i nedvärderande vardagsuttryck likt dessa:

"He was a sound enough bloke, bit of a knacker though", ska betyda att han var trevlig men skum och opålitlig. "I'm fit for the knackerhouse", syftar på att vara helt utarbetad och ersätter "slaughterhouse". Den följande meningen behöver ingen vidare förklaring: "It used to be a good pub until the knackers started going there."⁴⁸

Dokumenterade fall

County councillors (motsvarande landstingsfullmäktige) i county Mayo blev frikänd för anstiftan till hatbrott när han 1999 hade sagt att man borde göra en elektronisk märkning av alla Travellers.⁴⁹ 1981 startade en konflikt i Tallaght då Dublin county council tvingade 100 familjer bort från de tillfälliga boplatserna. Invånare patrullerade de öppna områdena om natten och trakasserade de boende för att driva bort dem. Flygblad ska ha delats ut med uppmaningar om våld mot Travellers. Ett antal aktivister bildade som motstånd Travellers Rights Committee, den existerade i två år innan den uppgick i den första separatistiska Travellers organisationen, Minceir Mislí. I lokalvalet i Tallaght 1982 presenterade de en kandidat, Nan Joyce, som motståndare till en kandidat som högst upp på sin agenda hade formuleringen: "Get the knackers out of Tallaght."

Nan Joyce vann inte men hamnade på löpsedlarna som "The Tinker Queen Arrested", anklagad för stöld. Det blev sedan i domstol bevisat att det var polisen som hade planterat stöldgodset i hennes husvagn. Det har förekommit riktigt våldsamma händelser som en familj i Bray vars husvagn sattes i brand

⁴⁷ Hayes, M. 2006, s.42

⁴⁸ Local Ireland, 2000, <http://www.local.ie>

⁴⁹ S. Ní Shuinear, *History as Dialogue: An Anthropological Perspective* (2006) s.71.

1995, ett gäng manliga Travellers som på en pub i Glenamaddy 1995 blev utkastade av polis till en mobb med påkar som medan männen suttit på puben vält deras familjers husvagnar. Mobben hade blivit provocerade av att pubägaren fortsatt betjäna Travellers trots hot om indraget alkoholtillstånd från polisen om hon tillät Travellers i sina lokaler.⁵⁰ Detta var innan The Equality Act, som förbjuder pubägare att vägra servering på diskriminerande grunder, infördes.

National Consultative Committee on Racism and Interculturalism (NCCRI) rapporterar halvårsvis om anmälda fall relaterade till rasism. De fokuserar mest på siffror men refererar till några valda exempel av incidenter som rapporterats. I en rapport från 2005 skriver de:

The NCCRI received an email on the 13 September from a woman exclaiming that all Travellers should be exterminated and "to allow them to exist is to allow Nazis to fester." The email contained other racist insults .⁵¹

The Irish Independent [dagstidning] revealed in April that according to a survey, many Travellers hid their identity at school because they were afraid of not being accepted by other pupils. Almost all Travellers questioned said they suffered discrimination from both teachers and pupils in primary and secondary schools."⁵²

NCCRI går också noggrant in på mordet av John Ward, 42 år och far till 11 barn. I oktober 2004 blir han slagen 20 gånger och skjuten två för intrång på annans ägor.⁵³ Han dog och förövaren var en 61 år gammal bonde i Mayo, herr Pdraig Nally, som dömdes i november 2005 till 6 års fängelse för vad som på engelska kallas "lesser manslaughter" och möjligen kan översättas till dråp. NCCRI ägnar två av sin 9 sidor korta halvårsrapport uppmärksamhet till hur mediebevakningen efter domen har sett ut.

50 "Rasism in Ireland- Travellers Fighting Back", *Red and Black Revolution* no.2, Workers Solidarity Movement

51 NCCRI "Reported Incidents Relating to Racism July- December 2005" s.7

52 NCCRI jan-jun 2005, s.6

53 Criminal Justice (Public Order) Act 1994, section 19(C)(1): .a person shall not, without consent (there is a presumption that consent is not given until otherwise proved), enter and occupy any land, or, bring an object (defined to include a temporary dwelling or animals) onto any land, where such an act is likely to: 1) substantially damage the land, (2) substantially and prejudicially affect any amenity in the land, (3) prevent persons so entitled from making reasonable use of the land or amenity therein, (4) otherwise render the land or amenity, or the use of same unsanitary or unsafe, (5) substantially interfere with the land or amenity, or lawful use thereof.: Irish Travellers Movement, "Shadow Report and Commentary on the First National Report by Ireland to the UN CERD Committee", s.32

“While some of the media comment and reporting has been fair and balanced, in the worst cases some of the media coverage has verged on incitement to hatred as some journalists and newspapers have sought to out-do one another in demonising and scapegoating Travellers.

[...]

For example on the 24 July 2005 under the Sunday World headline “Did ‘Frog’ Ward get what was coming to him?” The journalist suggests that the public “are thinking that perhaps John Frog Ward got what was coming to him. Perhaps he, like the other travellers who target old, vulnerable people around the country, was the author of his own destiny.”

[...]

The Irish Daily Mirror, 14 of November 2005, went further and mounted a sustained campaign to free Padraig Nally. Following Padraig Nally’s sentencing for six years for manslaughter, the Irish Daily Mirror described him as a hero. The campaign to free Padraig Nally by the Mirror was sustained even in the face of the grim details about how John Ward was killed.

[...]

In the Village, 17-23 November 2005, Vincent Browne contended that prejudice against the Traveller community as the same sort of racism, which prevailed in the southern states of America 50 years ago and concluded that the case has fuelled prejudice against Travellers.⁵⁴

I NCCRI:s rapporter tar de upp enstaka fall som är signifikanta för mediebevakningen i övrigt.

Motstånd och organisering

Den här rasismen har naturligtvis inte stått utan svar från Travellers dem själva. Jag har tidigare nämnt Mincier Misli men det stora motståndet har framförallt varit lobbyism, informationskampanjer, seminarium och dylikt som exempelvis Irish Travellers Movement, bildat 1990 använder sig av. Motstånds- och rättighetsrörelsen gör inte anspråk på land och ägande, men medborgerliga rättigheter och använder sig inte alls av metoder såsom direkt aktion. Anslutna till dem är tidigare nämnda Navan Travellers Workshop, som Michael McDonagh är verksamhetschef för, och som är den organisation av Travellers för Travellers rättigheter som funnits längst. De har funnits i 40 år och haft ett oerhört framgångsrikt arbete för att sammanföra Travellers med lokala myndigheter och göra bostadsvillkoren bättre och diskrimineringen mindre än i övriga landet. Jag väljer att visa deras riktlinjer som ett exempel för att förstå vad som driver organisationen:

- *To prevent the erosion of the economic base of Traveller*
- *To enable participation of Travellers in the education system*
- *To develop programmes which will encourage ownership and empowerment*
- *To promote respect for Traveller identity and culture*

⁵⁴ NCCRI juli-december 2005, s.8 ff.

- *To provide sufficient validation to create an atmosphere of self-determination and reduce dependency.*

FN understryker att minoritetsfolk ska göra en egen definition av sin grupp. Navan Travellers Workshop arbetar med utgångspunkt i självdefiniering och vilka intressen de har:

“We recognise that meaningful change for Travellers can only take place when we have both the skills and confidence to organise ourselves and articulate our own needs and this organisation can best achieve this by supporting the appropriate inclusion of Travellers with area based programmes of local, social and economic development.”⁵⁵

Den här sortens arbete från gräsrotsnivå har tjänat sitt syfte för att öppna upp möjligheter för Travellers. Navan Travellers Workshop bedriver dagis, läxhjälp efter skoltid, sysselsättning för vuxna arbetslösa såsom bygget av en kulturminnespark. Från Navan Travellers Workshop har också en yrkesskola startats som riktar sig till de som slutat obligatorisk skola eller är av den generation som aldrig suttit i skolbänken. Skolan, Navan Travellers Training Center, bedrivs nu i kommunal regi. Den här sortens hjälp till självhjälp, från Travellers till andra inom gruppen, avlastar också staten från dess skyldigheter gentemot alla invånare. På lokal basis är det lätt att ta hand om de som får inadekvat sjukvård från statligt håll, eller ta hand om varandras barn när man inte får plats på vanliga daghem. Lättare än att invänta åtgärder från centrala statliga institutioner.

Travellers kan tjäna som ett exempel på hur en stat agerar för att få kontroll över en nyckelgrupp, ett bostadsområde eller en stadsdel. Den första januari 2007 respektive första mars infördes i Irland en ny lag om “anti-social behaviour” för vuxna och den andra gällande barn 12-18 år gamla. Den nya lagen ger polisen utökade möjligheter att lägga sig i och inte bara hindra men också utfärda varningar som följs upp av medborgerliga kontrakt om att upphöra med sitt asociala beteende. Om ordern inte hör-sammas kan det leda till både böter och fängelse. Ett asocialt beteende betyder i lagens kontext vand-alism, utnyttjande eller hotande uppförande. 1984 hade man på Irland i preventivt syfte mot kriminalitet infört “Neighbourhood Watch and Community Alert”. Det skulle hjälpa polisens arbete, dels med att överskåda brotten men också för att få bättre kontakt med områden man hade problem att patrullera i. Det finns inte mycket bevis för att Travellers är ansvariga för fler brott än andra⁵⁶, men oavsett om det är sanning och verklighet eller inte kan man konstatera att polisen inte behandlar dem som vem som helst. Enligt direktiv ska polisen interagera med Travellers på samma speciella riktlinjer de har tränat sig

⁵⁵ www.community.meath.ie/travellers

⁵⁶ D. Cowan and D. Lomax, “Policing Unauthorized Camping”, *Journal of Law and Society*, no.2 (2003) s.290

i med etniska minoriteter.⁵⁷ Det här går helt i linje med att punktsatsa på särskilda grupper. Det underlättar för statsmaktens polisiära arbete att aktivera medborgarna i det.⁵⁸

Genom att ägna rasismen ett eget kapitel har jag velat visa att Travellers ses som något så pass annorlunda att de utsätts för specifik rasism. Hatet riktat mot dem erkänner deras status som särskild etnisk grupp. Genom att staten inte framgångsrikt arbetat mot den öppna rasismen i media har deras icke-handling blivit ett passivt erkännande av Travellers. Ett aktivt agerande hade också kunnat leda till samma resultat men med mindre lidande för de som tillhör gruppen.

2.4 Identifikation i sitt ursprung

Ursprunget till Travellers är man inte överens om. Var de bönder som av fattigdom och svält övergav sina hem? Var de gycklare och vagabonder som levde som statslösa? Eller var de "native chiefs" som avsattes av Engelska kolonialstyret, alltså under Oliver Cromwells regim?⁵⁹

Man vet inte säkert för det finns inga skriftliga historiska dokument, inte från gruppen och inte från utomstående. Det finns inte heller bara en berättelse. Det är en muntlig berättartradition men i den finns inte ett fokus på en gemensam historia. Ní Shuinéar menar att det finns en skillnad i hur de olika folken på Irland betraktar historiens betydelse och att det är ointressant att söka efter en officiell version likt det finns för många historiska händelser eller epoker. För Travellers räcker det att veta att man kommer från en tradition som går långt tillbaka i tiden, hur länge är mindre viktigt.⁶⁰

Ursprunget är ändå intressant för oss eftersom det är starkt kopplat till det värde de tillskrivs idag och har tillskrivits sedan staten började visa seriöst intresse i dem på 1950-talet. En orsak till att deras historia inte finns lika väl dokumenterad som majoritetskulturens är värdet av en tredje kulturs närvaro. I det här fallet är den tredje kulturen en koloniserande makt och den är den brittiska, som inte skiljde irländare åt inbördes. Den här gången var det alla irländare som var "de andra". Karakteristika för irländarna som britererna såg dem har visat sig vara, föga överraskande, mycket lika de som irländare själva sedan stämplat Travellers och Romer med. Beskrivande ord om irländarna av de brittiska kolonisatorerna var sådana som att de skulle vara vidskepliga, våldsamma, sexuellt extravaganta, nomader, listiga och opålitliga eller tjuvar!⁶¹

⁵⁷ Report 2006 s. 48

⁵⁸ Cowan, D. & Lomax, D. 2003, s.287

⁵⁹ Oliver Cromwell var engelsk militär och statsman, 1599-1658, Hayes, s.11

⁶⁰ Ní Shuinéar, S. 2006, s.68

⁶¹ Hayes, M. s.82 ff.

Som vi såg i The Irish Folklore Committee Questionnaire var uppfattningen på 1950-talet att Travellers ingick äktenskap på samma vis som bofasta irländare. Som jag själv bevittnat i Maries fall sker det också under ordnade strikta förhållanden. Det har inte alltid varit den bild av giftermålen som tecknats. En sexuell frigjordhet som var hednisk har dominerat beskrivningar av Travellers men också Romers kärleksrelationer. De har setts på som mystiska, hedniska och framförallt omoraliska. Den opålitlighet de bofasta ansåg tillhörde Travellers handelsvanor och rese mönster som beskrivits tidigare, reflekterades också i deras misstänksamhet mot Travellers relationsmönster. De bofasta som stod utanför Travellerskulturen överförde ett resonemang om en allmän opålitlighet och självvalt utanförskap till att gälla alla sociala områden. Att arrangera äktenskapen står i stark motsats till den uppfattningen. Arrangemangen är ett sätt att ha kontroll över sina barns sexualitet och i förlängningen familjens fortlevnad. Det att giftermål inom familjen mellan kusiner, första liksom andra, var vanligt sågs också som misstänksamt. Det är precis lika vanligt idag och är något som alls inte ifrågasätts inom gruppen. Att antropologerna har identifierat dem som en etnisk minoritet bygger till stor del på att 85 % av alla Travellersgiftermål är genom "blodsband".⁶²

Forskning har också visat att det inte innebär någon risk för särskilda medicinska problem annat än tidigare kända ärftliga faktorer. Det statliga forskningsutredningar kommit fram till är framförallt att det viktigaste är att nå ut med information om ärftliga sjukdomar, genetik och möjligheter och fördelar med att testa sina anlag.⁶³

Som Michael Hayes påpekar understöds assimilationspolitiken av teorin om att de är fallna från det vanliga samhället. En gång var de vanliga irländare som föll utanför och nu inte vill bli del av var de egentligen hör hemma.⁶⁴ I Hayes avslutande kapitel i boken Irish Travellers: Representations and Realities låter han Michael McDonagh komma till tals i frågan:

*"No longer is it acceptable to say that Travellers were settled people and therefore it's perfectly alright to resettle or reassimilate them. Now you must look at Travellers as having an identity and culture to be celebrated and resourced."*⁶⁵

Under 1800-talet ägnades mycket tid åt att klassificera raser och man har aldrig slutit sig till att Travellers skulle vara genetiskt annorlunda. När man tidigare nöjde sig med fyra mänskliga raser har man

62 consanguineous, antropologisk term som härrör från gammal tro att man i en släkt har "samma blod", Ní Shuinéar, S. 2005, s.6

63 Department of Health and Children "Traveller Health a National Strategy, 2002-2005", s.96

64 Hayes, M. s.11

65 *ibid*, s.259

märkt att det finns extrema variationer inom dessa kategorier som snarare motbevisar att fyra huvudkategorier skulle behövas. "Gypsiologi" eller "Gypsidom" började användas som begrepp i komplement till universitetens akademi. I England och på Irland studerade man folklöre, resandefolk och zigenarna ur ett primitivistiskt och romantiskt perspektiv. Man ställde studierna mot det framåtskridande samhället som skulle utrota gamla språk och kulturer. En del historiker har i den här diskursen gett Travellers ett högre värde. De får stå för något konserverande och därmed fint. De anses leva vidare i en tradition av det traditionella Irland.⁶⁶ De vanligaste "gypsilöristerna" skiljde dock distinkt mellan riktiga zigenare och andra luffare/resandefolk. De fastställde till och med rashierarki med de romanska zigenarna i toppen och i botten de så kallade "tinkers" i Irland och Skottland. Att "tinkers", det vill säga de Travellers vi behandlar, skulle kunna vara med om än så långt ner som möjligt på "äkthetsskalan" byggde på en teori om att zigenarna hade varit i Europa i dryga 2000 år som metalarbetare: alltså tinworkers varur öknamnet tinkers kommer.⁶⁷ Tinkers är det ord som varit det vanligaste för att urskilja Travellers. Att applicera etiketten "tinker" till ett efternamn för att visa att personen var Traveller har också fått betydelsen att den som inte var "tinsmith" inte heller hade anspråk att göra på denna kulturell tillhörighet.⁶⁸ I sammanlänknigen med zigenare kan man se att deras värde stigit samtidigt som rasistiska tendenser som pekar på motsatsen också har ökat. Då man tillskriver dem dessa exotiska, romantiska eller primitiva attribut blir det till ett alibi för att undersöka dem. Det blir oerhört viktigt och centralt att de ska ha en nämnvärd distinkt annan kultur för att godkännas som studieobjekt. Med det inte sagt att de inte har ett värde. Jag har personligen erkänt dem som Travellers med stort T för att det är deras, som offentligt kollektiv, identifiering och den hållning som idag är rådande i alla politiska dokument, åtgärder, planer etcetera.

Med det här avsnittet vill jag understryka att värdet och vikten av frågan om Travellers, att erkänna eller inte erkännas som etnisk minoritet, har en historisk kontext. Från den historien som sträcker sig längre än 50 år tillbaka i tiden går vi nu vidare till var den politiska uppmärksamheten på gruppen har lett.

3. Avslutning

Dagsläget

I mars 2006 publicerades en rapport av The High Level Group on Travellers Issues (HLG). Den är en fortsättning på de tre rapporter som Ní Shuinéar analyserar i Solving Itinerancy, gjorda 1963, 1983 och 1995. I rapporten från 2006 har man antagit en ny attityd till bostadssituationen jämte trygghet i sociala

⁶⁶ *ibid* s.94

⁶⁷ Hayes, M. s.15 ff.

⁶⁸ *ibid*, s.190

institutioner som arbete och skola. Man arbetar i dagsläget utifrån att fasta bostäder inte nödvändigtvis leder till bättre förhållanden i skolan. Såsom nästan alltid argumenteras har man trots att det alltid är svårare för barn som inte har ett stabilt underhållet hem att klara sig i skolan.⁶⁹ Jag beklagar att jag inte kan få exakta siffror på boendeförhållande, vilka som bor i husvagn, på permanenta platser respektive tillfälliga, och inte heller antal människor som bor i hus och vilka av dessa som har arbete. Den senaste folkräkningen gjordes 2006 men resultatet jag söker publiceras inte förrän i juli 2007, tidigare resultat är närmast från 2002. De beräknades då vara 23,681 av Irlands totala 3,92 miljoner invånare.⁷⁰ Travellers jag talat med uppskattar den egentliga siffran till att ligga i alla fall över 25,000 och upp till 28,000. Att inte vilja erkänna sig själv som Traveller i rädsla för vad samhället kan påföra en på grund av det är en känslig fråga. Här utkristalliserar sig frågan om etnicitet, att det är en relation mellan olika grupper som definierar den och att det framförallt inte är en etnisk skiljelinje mellan de båda. Det är alltså möjligt att genom sitt sätt att leva lämna sin identitet som gruppmedlem och assimileras⁷¹. Det kanske är på sin plats att poängtera att det inte går att göra tvärtom för bofasta irländare. Ingen som inte är född Traveller kan bli en.

I 2006s folkräkning frågar man inte bara efter identifikation som Traveller utan också om hur ens etniska bakgrund som vit Irländare ser ut med alternativen: "Irish, Irish Traveller or Any other White background."⁷² Men det här är alltså irriterande nog siffror som jag inte kan få och alltså inte delge mig av när uppsatsen publiceras.

I den nya rapporten (2006) tror man att vägen till framgång i frågan om Travellers marginaliserade situation är mer institutionalisering av kontakten mellan dem och de bofasta irländarna. Det visar sig bland annat i satsningar på organ som på lokal nivå ska verka samlande för polis, hälsa- och sjukvårdssektor, skola med flera liknande institutioner. För en korrekt bedömning av var resurser ska läggas betonar rapporten också vikten av uppdaterad och stor mängd data om Travellers som demografisk grupp.⁷³ Tillväxten av Travellers kartlägger man som att den sjunkit med 35,5% från 1986-2002 men att kvinnorna ändå föder dubbelt så många barn än andra irländska fertila kvinnor i landet. Samtidigt så är medelåldern, 18 år, nästan hälften av hela befolkningens, 32 år. 42% av Travellers är under 15 år!⁷⁴ National Anti-Poverty strategy ville reducera skillnaden i levnadsålder mellan Travellers och övriga irländare

69 Report 2006, s.6

70 National Census 2002 <http://www.cso.ie/statistics>

71 Eriksen, T. 1993, s.39 ff.

72 Report 2006, s.55

73 Report 2006, s.11

74 National Census 2002, <http://www.cso.ie/statistics>

med 10% till 2007. Under Department of Health and Children finns särskild avdelning rörande Travellers, alltså distingerande dem från övriga irländare.⁷⁵ Särskilt påtagligt är uppmärksamheten som ges giftermålen.

En stark idé om moral rörande äktenskapet och kärleksrelationer präglar alltså gruppens könsmonster. Inte nödvändigtvis i en hierarkisk ordning men områdena att fritt röra sig inom och mellan är olika för de två könen. Kvinnorna gör ingenting utan mor eller äldre systrar medan unga män kan gå på puben och träffa andra kvinnor än den som de kan komma att gifta sig med. 90 % av alla giftermål är Traveller/Traveller.⁷⁶ Homosexualitet är mindre vanligt i denna starkt heteronormativa kultur där 98% gifter sig⁷⁷. Därmed inte sagt att det är en omöjlig ekvation eller att Travellers inte heller påverkas av en öppnare attityd i samhället.

Att leva ogift gör en inte till utstött men det tycks vara för majoriteten en omöjlig tanke. Att få barn är viktigt. Det finns en stark uppfattning om att bilda familj inte är ett valbart alternativ.

På en hemsida om kulturarv upprättad av Navan Travellers Workshop gör sig en anonym röst till taleperson.

“It’s great to see the difference in young people now. They are proud to be Travellers and they want to keep their language whereas a couple of years ago they were hiding the fact that they were Travellers, trying to fit in. [...] That shame came about because for years we were told to give up our traditions and ways. A lot of them are gone forever. An identity is so important that to take it away does untold damage. [...] We were expected to assimilate. What helps us not to assimilate are the two most important parts of our culture as I see them, our Nomadism and our family.”⁷⁸

The High Level Group on Traveller Issue skriver vidare om familjebildning och hälsa att man uppmärksammar arbete från forskningsgrupper på området om giftermålen inom familjen. Det skrivs däremot ingenting om vad arbetsgruppen kommit fram till, nämligen att det inte är mer än en generell potentiell risk när det finns ärftliga sjukdomar i familjehistoriken. Den ökar givetvis om de som ingår äktenskapet och skaffar barn tillsammans är från den samma familjen med den genetiska sjukdomen. Nationell hälsost strategi ska erbjuda mer information och genetiska test. De möjliga ökade kostnaderna ska

75 Report 2006, s.46

76 Ní Shuinéar, S. 2005, s.6

77 *ibid.*

78 www.travellerheritage.ie, rubriken *Culture* och vidare till artikeln “Are we an Ethnic Group”

tas i beaktande enligt förståelsen av att det är många faktorer som spelar in i människors hälsa, inte minst den ekonomiska möjligheten att ta emot vård.⁷⁹

Vad gäller arbetslivet skriver HLG att man uppmärksammar att diskriminering fortfarande är förhärskande på den vanliga arbetsmarknaden. Det försöker man lösa med bland annat konkreta åtgärder från staten att aktivt rekrytera Travellers till offentliga sektorn. Vad som är mer överraskande är uppmärksamheten som riktas den väsensskillnad i synen på arbete som berördes i kapitlet Arbete som identifikation. Man skriver bland annat:

“However, the importance of the Private sector can not be underestimated particularly in areas which are expanding and where Travellers are already associated with - such as waste disposal, landscaping and cobble locking. It is possible that conditions need to be created which would encourage Travellers to engage in the first place. Important bridges into mainstream employment are through apprenticeships and work experience.”

Och vidare under rubriken “Conclusions and Recommendations”:

“Travellers have had a traditional preference for self-employment and display entrepreneurial skills. The State agencies ought to develop programmes to enable Travellers to generate income self employment in a manner compliant with regulations. “

Någon förklaring bakom arbeten som antyds ha skett under olagliga former finns inte i dokumentet. Som jag försöker visa genom uppsatsen kan man se det som att inga andra möjligheter för arbete finns. Ett annat sätt är att se det som något symptomatiskt för Travellers som personer. Det verkar ha varit dessa politiska utgångslägen som varierat arbetsmarknadspolitik genom tiden men idag verkar fokuserad på det problem som de facto är för staten.

Rekommendationer från FN

Innan FN:s kommitté för konventionen om avskaffandet av all form av rasdiskriminering besökte Irland 2005 gjorde regeringen 2003 den rapport som krävs enligt artikel 9 i CERD. Den rapporten mötte kritik av Irish Travellers Movement som skrev ett svar på den:

⁷⁹Department of Health and Children “Traveller Health a National Strategy 2002-2005”, s.95

ITM presents the following commentary on the position of the Irish Government having regard to the provisions of Article 1 of the Convention and the CERD committee General Recommendation VIII on self-identification of individuals as part of ethnic or racial groups. [...]

The key issue of concern for ITM in relation to the report is the statement, which initially appeared in the draft National report, presented to NGOs in July 2003 that defined the Traveller community purely in terms of economic disadvantage within Irish society:

“In regard to the scope of the report it should be noted that Irish Travellers do not constitute a distinct group from the population as a whole in terms of race, colour, descent, or national or ethnic origin. However, the Government is aware that members of the Traveller Community suffer discrimination on the basis of their social origin.”

ITM views this statement as a serious attempt by the Irish government to curtail and limit the extent to which the provision of the Convention can and will be applied to the Traveller community. While the final National Report submitted to the CERD Committee had the “social origin” edited out, the ITM are concerned that this skewed analysis of the status of the Traveller community still fundamentally underlines the current Government’s policy on Travellers.⁸⁰

I general comments no.8 för CERD skriver man:

“In this Convention, the term ‘racial discrimination’ shall mean any distinction, exclusion, restriction or preference based on race, colour, descent, or national or ethnic origin which has the purpose or effect of nullifying or impairing the recognition, enjoyment or exercise, on an equal footing, of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural or any other field of public life.”

“the ways in which individuals are identified as being members of a particular racial or ethnic group or groups ... shall if no justification exists to the contrary be based upon self-identification by the individual concerned.”

2005 gjorde FN alltså sitt besök på Irland för att kontrollera konventionens efterlevnad. Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination : Ireland. 14/04/2005

80 Irish Travellers Movement “Shadow Report and Commentary on the First National Report by Ireland to the UN CERD Committee”, s.4

11. *While noting the continuous efforts undertaken by the State party to combat racial discrimination and related intolerance, the Committee remains concerned that racist and xenophobic incidents and discriminatory attitudes towards ethnic minorities are still encountered in the country (art. 2).*

The Committee encourages the State party to continue to combat prejudice and xenophobic stereotyping, especially in the media, and fight prejudice and discriminatory attitudes. In this context, the Committee recommends that the State party introduce in its criminal law a provision that makes committing an offence with a racist motivation or aim an aggravating circumstance allowing for a more severe punishment.⁸¹

19. *The Committee is concerned that the non-discrimination requirement stipulated in the 2000 Equal Status Act only covers Government functions falling within the definition of a "service" as defined by the Act itself (art. 5 (f)).*

In order to ensure comprehensive protection against discrimination by public authorities, the Committee urges the State party to consider expanding the scope of the Equal Status Act so as to cover the whole range of Government functions and activities, including controlling duties.

20. *Recalling its general recommendation VIII on the principle of self-identification, the Committee expresses concern at the State party's position with regard to the recognition of Travellers as an ethnic group. The Committee is of the view that the recognition of Travellers as an ethnic group has important implications under the Convention (arts. 1 and 5).*

Welcoming the open position of the State party in this respect, the Committee encourages the State party to work more concretely towards recognizing the Traveller community as an ethnic group.

21. *While noting the efforts made so far by the State party with regard to the situation of members of the Traveller community in the field of health, housing, employment and education, the Committee remains concerned about the effectiveness of policies and measures in these areas (art. 5 (e)).*

The Committee recommends to the State party that it intensify its efforts to fully implement the recommendations of the Task Force on the Traveller community, and that all necessary measures be taken urgently to improve access by Travellers to all levels of education, their employment rates as well as their access to health services and to accommodation suitable to their lifestyle.

22. *The Committee notes that members of the Traveller community are not adequately represented in the State party's political institutions and do not effectively participate in the conduct of public affairs (art. 5 (c)).*

81 Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination : Ireland.14/04/2005

The Committee invites the State party to consider adopting affirmative action programmes to improve the political representation of Travellers, particularly at the level of Dáil Eireann 1/ and/or Seanad Eireann 2/.

23. The Committee is particularly concerned about the situation faced by women belonging to vulnerable groups and at the instances of multiple discrimination they may be subject to (art. 5).

The Committee, recalling its general recommendation XXV, encourages the State party to take measures with regard to the special needs of women belonging to minority and other vulnerable groups, in particular female Travellers, migrants, refugees and asylum-seekers.

Slutsats

Genom de fyra huvudavsnitt som presenterats, är min förhoppning att läsaren ska ha förstått utifrån vad som irländska staten har skiljt Travellers från övriga befolkningen. Synen på dem har förändrats under de 50 år som en medveten politik först gentemot dem. Det har gått från assimilation till integration till något som idag är betydligt mer lyhört till Travellers självidentifiering. Det politiken dock understött snarare än motverkat är en konflikt mellan Travellers och bofasta irländares kulturer.

Det första jag vill sluta mig till att konflikten jag behandlat i första hand inte är en etnisk skiljelinje. Dessa människor i relation till varandra är visserligen mer än vilka samhällsgrupper som helst. De är inte bara tonårspojkar i förorten, eller ensamstående förvärvsarbetande, eller en religiös falang. De kan vara alla alternativen och många fler. De är på så sätt en stor grupp om än ganska liten i antal. Travellers finns geografiskt överallt i det irländska samhället men socialt finns de inte representerade överallt. På så sätt tillhör de en underklass oavsett tillfälliga ekonomiska medel. Med underklassen menar jag de som har minsta inflytande, som behandlas som sekundära medborgare och inte har jämlika möjligheter med övriga medborgare. Till underklassen i Irland hör givetvis inte bara Travellers, men som jag visat är deras situation i vissa fall annorlunda på grund av sin grupptillhörighet. I litteraturen jag läst görs två olika antaganden. Det ena är att alla Travellers tillhör en lägre socialgrupp på grund av ekonomiska medel och känslan av utanförskap är delat med andra fattiga människor. Ní Shuinear menar å den andra sidan att deras etnicitet placerar dem på lägsta sociala stegen.⁸² Av allt jag läst kan jag bara se att dessa båda faktorer kompletterar varandra. Då menar jag att det är *synen på och behandlingen av* Travellers som stigmatiserat dem.

Man har kommit över diskussionen om de är en grupp eller inte och diskuterar istället vad man ska göra med dem. Man försöker att inte längre prata om gruppen som ett problem, det vill säga att de hävdar sig som grupp medan samhället inte vill se dem som en. Nu handlar diskussionen om att det är en grupp med problem. De är ett samhälleligt problem för att *de är medborgare* i samhället. Ändå verkar dis-

82 Hayes, M. 2006, s.56

kussionen ofta hamna mitt emellan dessa områden. Till viss del verkar nämligen alla deras problem skyllas på dem själva: Deras envishet att leva på ett speciellt sätt, eller hävda sin speciella kultur, passar inte en politisk vision som bygger på att alla medborgare ska anpassa sig efter ett sätt att leva. Det sättet att leva premieras genom att socialsystem, bostadspolitik, utbildningsväsende och så vidare är byggt utifrån och för majoritetssamhället.

Travellers som demografisk grupp är ett område jag tycker det är intressant att röra sig över. Staten betraktar dem inte som etnisk minoritet men på de flesta områden behandlas de i praktiken som sådan. Man efterfrågar bland annat särskild statistik om Travellers i sjukvården, omsorgen, utbildningsväsendet och övriga områden där sådan saknas. De ska urskiljas som en egen variabel att läsa statistiken utifrån. Polisen har också särskilda anvisningar för hur de ska bemöta dem. Bostadsplaneringen sker speciellt för gruppen utifrån att man uppmärksammar särskilda behov annorlunda från majoritetssamhällets. Jag uppfattar det som en komponent i ett skapande av deras etnicitet.

Jag menar vidare att irländska staten skulle tjäna på att definiera dem som etnisk minoritet. Är de inte en etnisk grupp har de ingen rätt. Är de en etnisk grupp har de istället problem att anpassa sig till samhället. CERD och FN uppmärksammar definitivt deras mänskliga rättigheter och de har förbisetts på gruppbasis snarare än individuell. Diskriminering har skett på grund av en bakgrund eller social tillhörighet som Traveller och inte på grund av andra faktorer. Det är alltså omöjligt för Irland att idag neka dem mänskliga rättigheter och genom tillåtelse av diskriminering under så lång tid kan de inte ta ett steg tillbaka i utvecklingen och säga att de ska behandlas som vilken irländare som helst. De är de facto identifierade som en särskild grupp människor.

Travellers räknas i alla fall som en medborgargrupp. En tanke jag inte velat beröra i uppsatsen är en om ett tänkbart scenario om Irland gått en annan väg. Hade irländska staten valt att aldrig acceptera dem, hade de då försvunnit som samhällsklass eller hade de blivit fördrivna liksom andra statslösa, liksom judar och romer i Europa?

På ett sätt kan man se det som att irländska staten satt sig i en sits då det blir ofrånkomligt att erkänna dem som etnisk minoritet jämte invandrargrupper i samhället. På ett annat sätt kan man se det som att staten har allt att vinna på att ge dem detta erkännande. Det är möjligt att staten inväntar ett steg till i inrikespolitiken innan de gör ett officiellt erkännande. Det beror, som jag ser det, på de spelregler staten vill ha som gör det tjänligt för dem att erkänna Travellers som etnisk minoritet. Är de en etnisk minoritetsgrupp kan det ställas krav på dem som sådan för att tillmötesgå med rättigheter.

Jag ser bostadspolitiken som det här inväntande steget för regeringen. Genom bostadstillgången sätter de gränser för Travellers nomadiserande som är en av de viktiga kulturella markörerna. En förhoppning från min sida är att det som kommer erbjudas ska utgöra en slags kompromiss om att kunna

resa men ändå parkera på lagliga platser. Så ser det alltså inte ut. Den som vill flytta på sig måste parkera sitt mobila hem olagligt på privata ägor eller soptippar. Städer tillåter emellanåt parkeringar på sådana undermåliga platser. En familj kan givetvis inte stanna länge på en plats som saknar vatten och humana sanitära förhållanden. Som beskrivits innan hamnar familjerna i låsta positioner då de måste ta arbete men inte kan få något på grund av andra faktorer. Att invänta försörjning tvingar dem att stanna kvar om än platsen för parkeringen är undermålig. Genom bostäder sätter man också en grundläggande del av standarden för hälsa. Genom bostaden och regler om folkbokföringen sätter man också gränser för demokratiskt deltagande och rätt gentemot myndigheter.

Utifrån det material som jag behandlat ser jag svaret på min frågeställning (var irländska statens behandling av Travellers har lett) som gällande framförallt hur samhället konstruerar en etnisk grupp. Det är just nu ointressant *om* de går att urskilja från samhället eller ej men fortfarande intressant *hur* de urskiljs. Det intressanta framöver tycker jag är att se om deras erkänt marginaliserade situation verkligen kommer att förändras inom en väldigt snar framtid. Frågan som senare ska få ett svar är om ett erkännande av dem som etnisk minoritet kommer ske och om det i så fall har en positiv effekt på samhället och relationen mellan Travellers och de bofasta irländarna, de som idag är staten.

Litteraturförteckning

Breathnach, Ciara & Aoife (red) *Portraying Irish Travellers: Histories and Representations*, Cambridge Scholar Press, Newcastle (2006)

Concluding observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination:
Ireland.14/04/2005

Cowan, Dave & Lomax, Delia. "Policing Unauthorized Camping", *Journal of Law and Society*, no.2 (2003)

Eriksen, H, Thomas. *Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives*, Pluto Press, London (1993)

Hayes, Michael. *Irish Travellers; Representations and Realities* (2006), Liffey Press, Dublin

Irish Travellers Movement, "Shadow Report and Commentary on the First National Report by Ireland to the UN CERD Committee"

Irish Travellers Movement <http://www.itmtrav.com/accommodation.html>

McDonagh, Michael. "Nomadism in Irish Travellers' Identity" i M. McCann, S. Ó Síocháin and J. Ruane (red) *Irish Travellers: Culture and Ethnicity*. Queen's University, Belfast, (1994)

National Consultative Committee on Racism and Interculturalism: Reported Incidents Relating to Racism: January- June 2005, July- December 2005, January- June 2006

Ní Shuinéar, Sinnéad. *Solving Itinerancy*, New Directions in Romani Studies Conference, Greenwich, (11 June 1998)

Ní Shuinear, Sinnéad *Irish Travellers: A Culture of Anti-Hierarchy*, översatt av författaren själv från en italiensk version, "Viaggiatori irlandesi: una cultura anti-gerarchica", *La dipendenza, Antropologia delle relazioni di dominio*, ed. Pier Giorgio Solinas. Argo, Lecce, (2005)

Ní Shuinéar, Sinnéad "History as Dialogue: An Anthropological Perspective", i C. Breathnach, A. Breathnach (red) *Portraying Irish Travellers: Histories and Representations*, Cambridge Scholar Press, Newcastle (2006)

Pavee Point, "Recommendation to the Government to establish an independent Traveller Accommodation Agency," (2004).

"Racism in Ireland- Travellers Fighting Back", *Red and Black Revolution* no.2, Workers Solidarity Movement, (1996)

Report of the High Level Group on Traveller Issues (2006)

"Traveller Health a National Strategy, 2002-2005", Department of Health and Children, Ireland (2002)